

مذاکرات رژیم بین‌المللی

حاکم بر انتشار گازهای گلخانه‌ای پس از سال ۲۰۱۲

بنا به گزارش کارشناسان و متخصصان محیط زیست روند گرم شدن کره زمین طی دهه‌های اخیر به شدت سیر صعودی یافته و خطر به زیر آب رفتن بخش وسیعی از امکانات و تأسیسات مستقر در مناطق ساحلی و جزیره‌ای در سراسر جهان را تهدید می‌کند. تغییر شرایط آب و هوایی، تشدید خشکسالی، بروز قحطی، سیلاب و طوفان‌های مخرب و همچنین شیوع بیماری‌های واگیردار از جمله دیگر آثار مخرب چنین پدیده‌ای است که دامن‌گیر بسیاری از کشورها از جمله ایران گردیده است.

خشکسالی، بروز قحطی، سیلاب و طوفان‌های مخرب و همچنین شیوع بیماری‌های واگیردار از جمله دیگر آثار مخرب چنین پدیده‌ای است که دامن‌گیر بسیاری از کشورها از جمله ایران گردیده است.

تا جایی که به مسأله تعهدات و بعد حقوقی مربوط می‌شود، پروتکل کیوتو با مینا قرار دادن اصل مسؤولیت تاریخی کشورها در بروز بحران جاری و همچنین با توجه به تأکید کشورهای در حال توسعه بر رعایت اصل انصاف، تعهدات عملی در زمینه مقابله با وضعیت جاری را تنها بر دوش کشورهای توسعه یافته و صنعتی قرار داده و کشورهای در حال توسعه را از انجام هرگونه اقدام الزام‌آوری در این زمینه مستثنی نموده است. این موضوع موجب گردید تا برخی کشورها به ویژه

با تصویب پروتکل کیوتو در سال ۲۰۰۳ ساز و کار بین‌المللی جدیدی در زمینه مقابله با تشدید گرمایش کره زمین و تثبیت انتشار گازهای گلخانه‌ای در جو شکل گرفت. این موضوع با توجه به نگرانی‌های روزافزون جامعه جهانی ناشی از آثار سوء این پدیده موجبات شادی و خرسندی بسیاری از کشورهای جهان به ویژه آنها که به شدت نگران ذوب شدن یخ‌های قطبی و بالا آمدن سطح آب دریا و اقیانوس‌ها بودند را فراهم آورد. بنا به گزارش کارشناسان و متخصصان محیط زیست روند گرم شدن کره زمین طی دهه‌های اخیر به شدت سیر صعودی یافته و خطر به زیر آب رفتن بخش وسیعی از امکانات و تأسیسات مستقر در مناطق ساحلی و جزیره‌ای در سراسر جهان را تهدید می‌کند. تغییر شرایط آب و هوایی، تشدید

آمریکا به عنوان بزرگترین انتشار دهنده گازهای گلخانه‌ای در جهان، با بی‌اثر خواندن پروتکل کیوتو خواستار مذاکره در خصوص ایجاد چارچوب جدیدی برای این منظور به‌ویژه در دوره زمانی پس از سال ۲۰۱۲ گردند. مهمترین دلایل مورد استناد این کشورها عبارتند از:

۱. بی‌توجهی پروتکل به برخی از بزرگترین ناشران گازهای گلخانه‌ای جهان نظیر هند، برزیل و چین.

۲. عدم کارایی موثر مکانیسم‌های انعطاف‌پذیر پروتکل برای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای همچون تجارت گازهای گلخانه‌ای (Emission trading) میان کشورهای توسعه یافته، مکانیسم توسعه پاک (CDM) و اجرای مشترک (Joint Implementation).

۳. کوتاه بودن دوره زمانی تعیین شده برای مقابله با اثرات منفی تغییر آب و هوا در چارچوب پروتکل کیوتو (۲۰۱۲-۲۰۰۸) و نیاز به اتخاذ یک برنامه درازمدت و فراگیر.

۴. فقدان مشوق‌های لازم در چارچوب پروتکل برای تشویق کشورها به عمل به تعهدات خود.

با گذشت قریب به یک سال و اندی از شروع نخستین دوره تعهدات و شروع مذاکرات در خصوص تعیین چارچوب رژیم حاکم بر دوره دوم پس از سال ۲۰۱۲ نظرات و پیشنهادات مختلفی از سوی کشورها در این زمینه مطرح گردیده است. از جمله آن که رژیم آتی می‌بایست:

- مبتنی بر یافته‌های علمی به ویژه نتایج و توصیه‌های حاصل از گزارش هیأت بین‌الدولی تغییر آب و هوا (IPCC) باشد.

- روند توسعه اقتصادی جهانی را کند یا مخدوش ننماید.

- کلیه منابع انتشار گازهای گلخانه‌ای و همچنین راه‌های امحای آنها را مدنظر قرار دهد.

- از آثار منفی تغییر آب و هوا بر آن دسته از کشورهای آسیب‌پذیر در حال توسعه بکاهد.

- قابل اجرا، واقع‌گرایانه و از نظر اقتصادی مقرون به صرفه باشد.

با شروع مذاکره در این زمینه نظرات و پیشنهادات متعددی در رابطه با سناریوهای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و کیفیت رژیم بین‌المللی حاکم بر آن مطرح گردید که مهمترین آنها در گزارش اخیر رئیس گروه کاری ویژه اقدام برای همکاری درازمدت تحت کنوانسیون تغییر آب و هوا^۱ جمع‌آوری و درج گردیده است. این گروه کاری که از نوامبر ۲۰۰۷ و با هدف اجرای برنامه عمل‌بالی تشکیل شده، موظف است نتیجه کار خود درخصوص اجزا و عناصر تشکیل دهنده رژیم آتی کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و همکاری بین‌المللی در زمینه موضوعاتی چون انتقال فناوری، کمک مالی و ظرفیت‌سازی در کشورهای در حال توسعه را جهت بررسی و تصویب به پانزدهمین نشست کنفرانس معاهده‌کنوانسیون که در آبان ماه سال جاری (نوامبر ۲۰۰۹) در کپنهاگ برگزار خواهد شد، ارائه نماید.

براساس گزارش مزبور سال ۲۰۵۰ به عنوان یک چارچوب زمانی مناسب برای نیل به هدف درازمدت در زمینه کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای مورد پذیرش تمامی کشورها قرار گرفته است. همچنین تعداد زیادی از کشورها نیز خواستار تعیین سال ۲۰۲۰ به عنوان ضرب‌الاجلی جهت نیل به هدف میان مدت گردیده‌اند. معهذرا در رابطه با چگونگی تحقق این هدف مواضع و نظرات بسیار متفاوتی از سوی کشورها و گروه‌های منطقه‌ای ابراز شده که مهمترین آنها عبارتند از:

1 - Ad Hoc Working Group on Long-Term Cooperative Action Under the Convention (AWG-LCA)

۱. کاهش ۵۰ درصدی انتشار گازهای گلخانه‌ای بر حسب سال ۱۹۹۰ یا کاهش همین مقدار بدون تعیین سال پایه.
۲. کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای به میزان ۷۵ تا ۸۵ درصد بر حسب سال ۱۹۹۰.
۳. کاهش سرانه گازهای گلخانه‌ای به میزان ۲ تن CO₂ به نسبت هر فرد.

همچنین در بعد اجرائی، مجموعه کشورهای جهان با توجه به سطح توسعه یافتگی به دو دسته توسعه یافته و در حال توسعه تقسیم و در مورد نقش و میزان کمک هر گروه در زمینه کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای، پیشنهادات زیر ارائه شده است:

گروه کشورهای توسعه یافته

- تا سال ۲۰۵۰: در این خصوص به نسبت سال ۱۹۹۰ چهار پیشنهاد برای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای مطرح است که عبارتند از ۸۵ درصد، ۹۵ درصد، از ۷۵ تا ۹۵ درصد و از ۸۰ تا ۹۵ درصد.
- تا سال ۲۰۲۰: کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای به میزان ۲۵ تا ۴۰ درصد به نسبت سال ۱۹۹۰.

- عدم تعیین هرگونه هدف کمی برای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای در بعد ملی.

گروه کشورهای در حال توسعه

- تا سال ۲۰۵۰: کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای به میزان ۲۵ درصد به نسبت سال ۲۰۰۰.
- تا سال ۲۰۲۰: تغییر اساسی در انتشار گازهای گلخانه‌ای به نسبت سال پایه. برخی کشورها نیز کاهش ۱۵ تا ۳۰ درصدی را برای گروهی از کشورهای در حال توسعه که بیشترین پیشرفت اقتصادی را دارا می باشند، پیشنهاد نموده‌اند.

- عدم تعیین هرگونه هدف کمی برای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای در کنار تعریف طرق و چارچوب انتشار

گازهای گلخانه‌ای برای کشورهای در حال توسعه به منظور حصول اطمینان از رشد اقتصادی و تأمین منافع اجتماعی و رفاهی آنها.

سناریوها و پیشنهادات فوق اگرچه می‌توانند آثار مثبتی برای حفظ محیط زیست و مقابله با پدیده گرم شدن کره زمین در پی داشته باشند، لکن احتمال پیامدها و تبعات منفی آنها برای کشورها و گروه‌های سیاسی و جغرافیائی مختلف همچون اوپک را نمی‌توان از نظر دور داشت. در این رابطه تا جایی که به جمهوری اسلامی ایران مربوط می‌شود، کشورمان براساس برخی گزارش‌ها از حیث انتشار گازهای گلخانه‌ای در رتبه هیجدهم از مجموع ۲۵ کشور آلوده کننده نخست جهان قرار دارد. گزارش ارائه شده به کنگره آمریکا در نوامبر سال ۲۰۰۸ و همچنین گزارش مورخ ۲۵ نوامبر ۲۰۰۸ خبرگزاری رویترز، گویای آن هستند که جمهوری اسلامی ایران پس از کشورهای آمریکا، اتحادیه اروپا، چین، روسیه، هند، ژاپن، آلمان، برزیل، کانادا، انگلیس، ایتالیا، کره جنوبی، فرانسه، مکزیک، اندونزی، استرالیا و اکراین در زمره بزرگترین کشورهای انتشار دهنده گازهای گلخانه‌ای در جهان به شمار می‌رود. در گزارش‌های مزبور نام کشورهای آفریقایی جنوبی، اسپانیا، لهستان، ترکیه، عربستان سعودی، آرژانتین، و پاکستان پس از کشورمان در رده‌های بعدی جدول به چشم می‌خورد.

جالب توجه آن که ۱۴ کشور نخست صدر جدول در این گزارش‌ها عمدتاً کشورهای توسعه یافته هستند که هم‌اکنون تعهدات الزام‌آور مشخصی را در زمینه کاهش انتشار پذیرا گشته و نام آنها در فهرست ضمیمه یک پروتکل کیوتو نیز درج گردیده است. با این وصف تنها کشورهای چین، هند، برزیل و اندونزی هستند که در جدول، پیش از ایران قرار داشته و بنا به پیش‌بینی‌ها در

صف نخست پذیرش تعهدات الزام‌آور برای دوره زمانی پس از ۲۰۱۲ جای گرفته‌اند. بر این اساس شایسته است، کلیه سازمان‌ها و وزارتخانه‌های ذیربط داخلی این موضوع را به شکل مناسبی در دستور کار خود قرار داده و ضمن چاره‌اندیشی در ابعاد ملی برای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای از طریق مصرف بهینه انرژی و آگاهی بخشی

به مردم جهت صرفه جویی در مصرف، بهترین کارشناسان خود را جهت مشارکت و حضور فعال در مذاکرات بین‌المللی مربوط به این امر اختصاص دهند.

مسعود رضوانیان
اداره امور اقتصادی بین‌المللی
وزارت امور خارجه

منابع:

- نخستین گزارش ملی جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تغییر آب و هوا، مارس ۲۰۰۳.
- مقاله آقای مایکل لیبرایش، رئیس و بنیانگذار مؤسسه تأمین مالی برای انرژی، تحت عنوان به سوی یک چارچوب بین‌المللی عملی برای دوره پس از پروتکل کیوتو، سپتامبر ۲۰۰۸.
- گزارش ارائه شده به کنگره ایالات متحده آمریکا از سوی دو تن از کارشناسان محیط زیست آن کشور، نوامبر ۲۰۰۸.
- گزارش خبرگزاری رویترز در ۲۵ نوامبر ۲۰۰۸ به آدرس:
<http://www.reuters.com/article/environmentNews/idUSTRE4AO4LJ20081125>
- راهنمای منتشره از سوی برنامه عمران ملل متحد در زمینه تغییر آب و هوا و موضوع جنسیت، نوامبر ۲۰۰۸.